

Cetatea Cavalerilor

Fondator Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 -ISSN-L 2734 - 6889

O altă față a Ucrainei

Col. conf. univ. Dr. Aurel V. DAVID

O altă față a Ucrainei pe care ne "străduim" să n-o vedem din cauza războiului! Români uitați de lume!

Trist, dar grăit. Vechi, uitați undeva departe, între granițele a patru țări străine, și-au păstrat limba ca printr-un miracol, trăind de secole absolut ruși de lume, fără biserică și școală, după legile lor ancestrale. Ți-e imposibil să crezi ceea ce vezi cu adevărat. Trecusem, de peste două sute de kilometri, de granița ucraineană, lăsasem de mult în urmă ultimele sate românești din dreapta Tisei, dincolo de munți. Ne cufundam pieziș, tot mai spre miazănoapte, în Ucraina profundă și parcă fără sfârșit, în partea ei cea mai apuseană, dinspre hotarele cu Slovacia, Ungaria și Polonia, pe drumuri proaste și nesemnalizate, păstrând mereu în minte vorbele lui Ioan Botoș, românul de dincolo de Tisa, care a descoperit această "insulă de vlahi", în urmă cu cincisprezece ani, și care luptă neobosit, prin asociațiile sale, pentru drepturile românilor din Ucraina: *O să vă fie greu, fără traducător de rusă.*

Sau pe cele ale profesorului universitar dr. Ilie Gherheș, unul dintre primii istorici care i-a cercetat, prin anul 2002: *Este foarte periculos. Aveți grijă. Nici să nu roștiți pe-acolo numele satului «Poroșcovo».* Nimeni dintre ucraineni n-o să vă ajute, n-o să vă îndrume. Ba dimpotrivă, o să aveți necazuri. Khust, Mukachevo, Perecin, un Ujgorod imens, cufundat cu totul în beznă. Abia a doua zi cutezăm să pornim spre acel Poroșkovo, satul ascuns între culmile parcă îmblănite cu fagi ale Carpaților Păduroși, despre care aflasem că e o adevărată "capitală" a volohilor din Transcarpatia.

La drumul mare, în "țenter", nimeni nu-ți poate spune dacă-n preajmă ar putea fi... români. Case mari, trufașe, tăcute, în fața cărora ucrainenii ridică din umeri. Doar prin telefon suntem ghidați s-o luăm spre dreapta, pe-o uliță desfundată de pământ, și apoi s-o facem la stânga, pe-o alta și mai mică, undeva către codri. Acolo, la sfârșitul caselor de piatră, într-o curbă a drumeagului noroios, ne așteaptă un anume Vasile Lăcătuș, pitit în umbra unor salcâmi, temător parcă să facă orice pas spre noi, în "partea ucraineană" a așezării. E îmbrăcat sărăcăcios, într-o hăinuță de piele roasă și-un pantalon de costum peticit. Se vede că "s-a împărățit" (îmbrăcat frumos) special, cu ocazia vizitei noastre, că e emoționat tare la vederea unei mașini cu număr de România. Coborâm și ne îndreptăm spre el, stânjențiți, încercând un "Bună ziua!" în românește. Imediat, omulețul ne răspunde, cu următoarele cuvinte: *"Sănătoooși! Să fiți sănătoooși! Bună ziua și binele ați venit! Ne îmbucurăm că ați venit, frați!..."*

Ne face semne grăbite s-o luăm după el, pe uliță, care după colț se lărgește brusc, pornind spre un noian nesfârșit de case scunde și pricâjite, din chirpici sau cărămidă netencuită, învălmășite una-ntr-alta, de parcă s-ar fi fortificat, cândva, înaintea unei primejdii. *"E! Iată, tabără noastră dragă, unde noi rumânii trăim!..."*. Rămânem încremeniți în mijlocul străzii. Înaintea noastră, o vânzoleală ca de Ev Mediu. De-a lungul acestui drum, plin de oameni, se întinde o sărăcie teribilă, amestecată c-o bucurie exuberantă, ce efectiv îți copleșesc simțurile. Trec cai, căruțe, latră câini slăbănogi, se zbenguie copii, nefiresc de mulți copii mici, desculți și năuciți de sărăcie - zeci, sute - venind spre noi, ca înspre o minune. 2.000 de "rumâni" trăiesc înaintea ochilor noștri! Am trecut de "granița ucraineană" a satului Poroșcovo, dincolo de care totul se schimbă. Pășim ca spre o altă lume. O lume încă necunoscută a românilor. *"Eștem volohi de la început, am păzit limba noastră"*.

“Tabără”, da. Așa e numit azi locul acesta, căci, într-adevăr, ca-ntr-un lagăr și-au dus traiul dintotdeauna volohii. Marginalizați și discriminați de ucraineni, uitați acolo în neștiință, doar fiindcă erau “altfel”, fiindcă s-au încăpățânat să vorbească această limbă ciudată, pe care n-o pricepea nimeni, despre care nici ei înșiși n-au știut secole întregi de unde provine. Vin toți spre noi ca să ne atingă, să ne privească de aproape, de parcă am fi de-adevăratele niște sfinți mult așteptați, abia coborâți pe pământ. Își dau coate unul altuia, își șoptesc complice vești despre noi. “Sănătooși!... Sănătooși!...”, ne răspund aidoma, când îi salutăm. “Iși, tot rumâni! Tuturinde (peste tot) îi tot zonă de rumâni!”, ne zice același Vasile Lacatuș, omul ce avea să ne devină călăuză în cele două zile cât aveam să stăm doar între acești străni “frați” ai noștri. E un fel de “lider” al lor, știe pe toată lumea, chiar și pe volohii celorlalte sate din împrejurimi. Și suntem uluiți mereu, de cât de bine ne înțelegem cu acești oameni. “E!, grăim rumânește, na cum să nuu?!... Am păzit limba noastră. Eștem volohi de la început, de la moșii și didu (bunicii) noști! Numa își al fo’, n-am plecat arindinea (în altă parte)...”.

Așa zic toți. Suntem după două zile de călătorie, la peste 1.000 de kilometri depărtare de București. Până în urmă cu câțiva ani, niciunul dintre rumânii de aici nu auzise vreodată de București, de România, nici măcar de românii ucraineni de pe malul Tisei sau de la Cernăuți. “Rumân iește? Frate iește!” Baba Maria are 82 de ani și e cea mai bătrână din toată comunitatea de volohi din Ucraina. Calcă apăsător, dinspre celălalt capăt al satului, împingându-se într-un toiag cu care desparte în două marea de copilime care îi iese în cale. Oamenii o prețuiesc, o respectă. E de pe vremea lui Ciuba, Gusti, Bondi, Bîta, Tirița, vechii volohi ce au legat, cândva, așezarea... Strigă la femeile tinere de peste drum să-i aducă un scaun, să stăm la soare oleacă. “Rumân iește? Frate iește!”, zâmbește știrb baba Maria, apoi ne pupă și ne trage la pieptul ei. “No șăzî și tu, șăzi oleacă! Sufletu’ (inima) mă doare, mijlocu’ mă doare, urechile rău mă junghe. Șăzî, frate...”.

– Baba Maria, ce sunt volohii? Cum ați ajuns voi aici?

– Volohii rumâni îs. Iși s-o pomenit. Mulți o vint “de pă Cehuri” (Cehia), eram volohi de-acolo. Șasă ai (ani) aveam când o vint tata cu mine de pă Cehi. Mama d’își era, din Poroșcovo, el o vint după ea. Eu în Praha m-am născut, târgu hăl mare. Ai auzit, ai fost?

– E (da)! Grăia cu mama rumânește. Tata troși (coveți) fășea, linguri. Știi ce-s linguri, troci? No, frate. Troaca, troaca. (se bucură că știm cuvintele rostite de ea).

– Când ai venit aici, în Poroșcovo, cu părinții, lumea vorbea și atunci tot ca dumneata?

– No? No? Păi cum? Vorbea rumânește. D-iși, din Poroșcovo mi-am luvat și eu a meu vom (om, soț). Treișizeci de ani îs de când “s-o culcat” (a murit). Și-am avut cu el unșprizeci cupii. Canaloș Vasile îi zicea. Și io îs Canaloș Maria Iosefina. No, așe! Să trăiți încă o dată cât io, frații mei, Dumniezo să v-alduiască!

Un miracol al supraviețuirii.

Marița arată întocmai ca o gospodină de-a noastră, îmbrobodită, c-un sfeter pe spate, cam mult îmbătrânită, după cele 13 nașteri și multele necazuri, trăite, la fel ca toate femeile volohe. Dar e atât de veselă, de exuberantă, înconjurată de nepoții ei blonzi și pistruiți, încât, stând doar puțin între acești oameni, îți dai seama că toate greutățile pot, pur și simplu, să nu mai existe. Așa s-a fixat o lege a pământului – îmi explică Vasile Lacatuș – ca femeile să “rodească” mulți prunci. Sub blestem, să nu îi lepede nicicând. Nu se știe de când sau de ce, căci până nu demult, oamenii ăștia nu au avut, efectiv, nicio religie care să le-o interzică. Și nici acum foarte mulți nu au. “Așa s-o vrut moșii noști, ca să nu pierim”, zice. Un instinct ca de trib, al păstrării seminției, ca să statornicească pe loc cât mai mulți urmași, lăsând cu jurământ ca toți – absolut toți! – să-și învețe copiii în casă limba română și să nu se amestece cu alte neamuri. N-au avut altă soluție, în acest pinten de Ucraină, înfipt între trei țări străine. Ca să nu dispară. Ca să se știe de ei.

Astăzi, din cei peste 2.000 de volohi din Poroșcovo, 1.200 sunt copii. O medie de opt-zece copii la o casă – satul cu cea mai mare natalitate din Ucraina, o adevărată “ciudățenie” a mapamondului. Dintre toți locuitorii, cel mult 100 sunt “gramotni” (știu să scrie și să citească). Multe case n-au nici apă curentă, fântâni, lumină electrică – autoritățile ucrainene “au avut grijă” să înlesnească asta. N-au auzit de computere, telefoane mobile, mulți dintre copii nici n-au văzut vreodată o ciocolată.

O altă lege, lăsată “de la moși” – cununiile să nu se desfacă. Foarte rar vreun voloh a divorțat sau s-a recăsătorit vreodată. Dacă o familie are mai puțin de patru copii, înseamnă că ori n-au apucat să îi facă, ori unul dintre soți a murit. Un vechi cod moral stăpânește relațiile dintre ei, înăuntrul tuturor satelor volohe. Să nu se înșele în interiorul comunității. Să se ajute necondiționat. Să se țină aproape.

S-au descoperit până acum 11 sate românești în împrejurimile Poroșcovului (care e cel mai mare și însemnat). Unele destul de departe, la aproape 100 de kilometri. Toate având, însă, aceeași limbă, aceleași obiceiuri și legi ale lor. Un adevărat "miracol" al supraviețuirii unei comunități și a unei limbi, după cum s-au pronunțat toți specialiștii cu care am vorbit. Abia știind astea, când îi privești pe acești oameni sărmani, ce vin spre tine pe ulița cea mare, te înfiori: de-adevăratelea, fiecare dintre ei este "un erou". Un supraviețuitor. Fiindcă "au păzit" atâta vreme limba asta, care nu le-a adus altceva decât necazuri...!"

3

Dr. Ion Botoș are de-a dreapta sa câțiva români din Poroșcovo (inclusiv pe președintele Vasile Horvat), pe istoricul dr. Ilie Gherheș, care va fi prezent în aceste zile la Poroșcovo și pe reporterul Adrian Marchiș, unul dintre primii ziariști din România, care a discutat cu românii-volohi din Poroșcovo în 1997.(Foto Florentin Năsui)